

Český Těšín a jeho proměny (nejen) v posledních sto letech

2. díl: Zrod města

Slavnostní předání rozdělených částí Těšínska československé a polské správě na náměstí v Těšíně 10. srpna 1920 (Muzeum Těšínska)

V pokračování seriálu o dějinách Českého Těšína vám tentokrát přinášíme úryvek z kapitoly renomovaného historika Dana Gawreckého, publikovaný před nedávnem ve vydané knize *Český Těšín 1920–2020*, ve které jsou přiblíženy samotné počátky města v roce 1920.

Nové město z rozhodnutí dohodových mocností

Zdá se, že první, kdo navrhoval rozdělení města, byl čs. prezident Tomáš Garrigue Masaryk, který v rozhovoru s polským diplomatem Zygmuntem Lasockým 29. dubna 1920, jak to dokládá jeho rukopisný záznam, řekl: „*Chceme mít dráhu*

a celý uhelný (Karvinský) revír. Poláci dostanou více Čech v Pruském Slezsku. Uhlí dodáme my jim. Město Těšín by snad mohli mít (my nádraží). Hlavní věc: aby Poláci i my byli co nejsilnější“.

Noviny vycházející v Těšíně reagovaly na rozdělení města v následujících dnech. Německá Silesia psala rezignovaně. Zklamání, které nejdříve poněkud nabubřele konfrontovalo situaci s nesplněnými „ušlechtilými“ německými válečnými cíli, vystřídala pragmatičtější smířlivecká úvaha: „*My, Němci, jsme bojovali, jako vždy v našich dějinách za něco vyššího, za ideální*

se věc ještě měla zvážít a respektovat vůle obyvatel, kteří obývají obvod města. Zřejmě předpokládala, že respektování vůle obyvatel by mělo přispět k začlenění celého města do Československa.

Název města

Dne 10. srpna 1920 ukončila těšínská mezinárodní komise svou činnost, její předseda hrabě Gustav de Maneville vyjádřil naději, že „*jsou uspokojeny oba státy, budou žít v klidu a míru jako dobří sousedé, což je v jejich vlastním zájmu*“. V hotelu U Hnědého jelena na náměstí byl podepsán protokol, následo-

Prezident Tomáš Garrigue Masaryk při své návštěvě v Českém Těšíně, 6. července 1930 (Muzeum Těšínska)

Znak Českého Těšína a podpis Tomáše Garrigua Masaryka v pamětní knize města, r. 1930 (Státní okresní archiv Karviná)

cíle, za jednotu země a trvalé soužití všech tří národů. Přes mnohé stížnosti si budeme muset zvyknout na cizí nádraží a na dvojí měno.“ Nejbolestněji reagovali na rozdělení Těšínska a Těšína šlonzakovci a vůdce jejich Slezské lidové strany (Śląska Partia Ludowa, Schlesische Volkspartei) Josef Koždoň. Její tiskový orgán *Ślżzak* otiskl protest v černém rámečku s titulem *Na pamiątkę krzywdy naszej*. Východisko spatřoval v uspořádání plebiscitu a nové mírové konference.

Rovněž polský tisk se dožadoval, aby byl uspořádán plebiscit, Těšínsko přirovnával k Alsasku-Lotrinsku. Český tisk, který většinou vyjadřoval mírné uspokojení, v řadě článků ještě naléhavě žádal provedení dříve zamýšleného plebiscitu. V poslanecké sněmovně byl v jednom projevu vysloven požadavek připojení celého Těšínska k Československu (případně výměnou za jiné územní kompenzace). Dne 6. října 1920 protestovala správní komise Českého Těšína proti rozdělení města, doporučovala, že by

valy vojenské přehlídky, dohodové stráže byly vyměněny za polské a československé, úřady nástupnických států přebíraly civilní moc. V levobřežním Těšíně byly úřady umístěny do hotelu Central neda-leko nádraží. V českých novinách se užíval vcelku běžně název Český Těšín, v německých *Tschechisch-Teschen*, *Teschen-Bahnhof*, někdy i *Sachsenberg*. V písemnostech slezské zemské vlády se v srpnu 1920 vyskytovaly názvy Československý Těšín i Český Těšín. Ministerstvo vnitra projednávalo otázku pojmenování nového města delší dobu a až 17. listopadu 1920 byl přijat termín Český Těšín. Němečtí poslanci v poslanecké sněmovně doporučovali pro německé označení *Teschen*, resp. *Böhmisch-Teschen* nebo *Tschechisch-Teschen*.

Symboly nového města

Šest let se uvažovalo také o tom, že by nové město mohlo mít jiný než tradiční městský těšínský znak. Nakonec byl povolen ministerstvem vnitra znak v podstatě shodný s he-

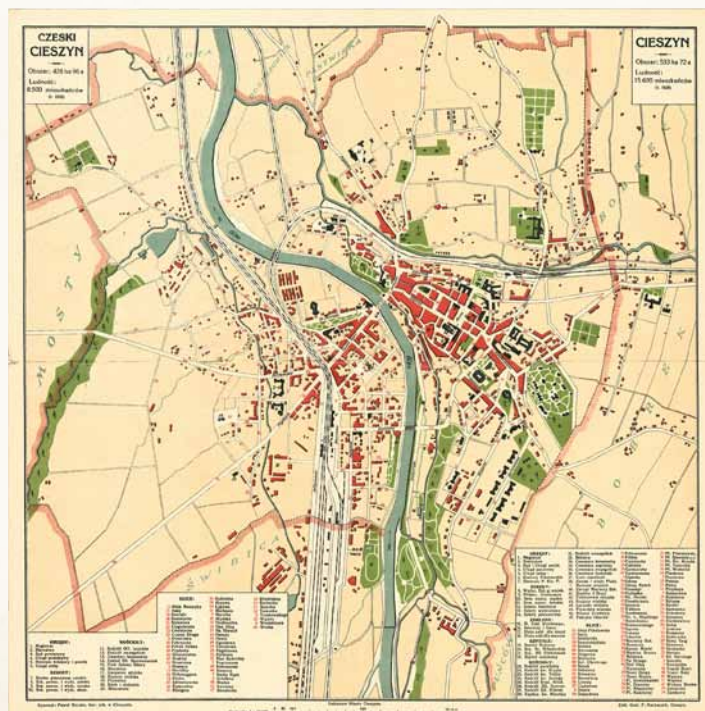
Blahopřání členů spolku Svaz Slezanů svému předsedovi Josefu Koždoňovi ke jmeninám, r. 1921 (archiv Henryka Wawreczky)

raldickým symbolem polského Těšína: Na modrém štítě stříbrný hrad se dvěma kulatými věžemi o červených špičatých střechách, v cimbuří hradní zdi obě věže spojuje otevřená brána se zlatým hřebenem, mezi věžemi nade zdi vznáší se zlatá orlice těšínského knížectví a pod hradem voda řeky Olzy. Byly také schváleny městské barvy v pořadí červená – zlatá – modrá.

Administrativní členění

Po ukončení konfliktu mezi Československem a Polskem došlo nejen k rozdělení Těšínska, ale i k dělbě jeho správního centra, kde hranici tvořil střed řeky Olše, mezi Československo a Polsko. Polsku z něj připadly katastrální obce Těšín město, Horní předměstí, Fryštátské předměstí s Příkopy a Loučka (417,5 ha). Český Těšín

byl vytvořen z katastrálních obcí Brandýs, Kamenec a Saská Kupa (Sasůvka). Český Těšín se rozkládal na ploše pouhých 266 ha, byl rozlohou nejmenší, byť nejlidnatější obcí okresu. Z dříve samostatných obcí, které jsou dnes částí Českého Těšína, uvádíme Svibici, jejíž větší část (bez šesti domů) připadla Československé republice. Podobně tomu bylo v případě Chotěbuze. Změny při státním rozhraničení se týkaly v politickém okrese Český Těšín některých dalších obcí, nejznámějším případem je pozdější vznik samostatné obce Hřava. Územní obvod politického okresu Český Těšín tvořilo, podle sčítání lidu v roce 1921, celkem 35 obcí soudního okresu Český Těšín a 18 obcí soudního okresu Jablunkov. V roce 1930 bydlelo na teritoriu českotěšínského politického

Plán Českého Těšína a Těšína, r. 1928 (archiv Henryka Wawreczky)

okresu 69 289 obyvatel. Pokud jde o Český Těšín, v roce 1930 v něm žilo 10 554 obyvatel, v polském Těšíně v roce 1931 celkem 17 791 obyvatel.

Dne 24. září 1920 byla jmenována pro město ze zástupců českých, polských a německých politických stran třicetičlenná správní komise. Na její ustavující schůzi 30. září byl

Novostavba trojkřídlé budovy okresního úřadu – tzv. Úředního domu – s hlavním vchodem z Tyršovy ulice byla postavena v letech 1924–1927 firmou Václava Nekvasila a zkolaudována v r. 1929. Autorem projektu byla firma Kolář & Rubý z Moravské Ostravy. V budově kromě okresního úřadu sídlil i okresní soud, prokuratura, notariát, četnická stanice s vyšetřovací vazbou a později též státní policejní úřad zřízený v Českém Těšíně až 14. prosince 1936 (Muzeum Těšínska)

Poštovní a telegrafní úřad umístěný vedle nádraží Košicko-bohumínské dráhy projektoval pražský architekt Josef Zadražil. Stavbu realizovala firma Joži Dvořáka ze Slezské Ostravy. Budova byla postavena v letech 1930–1931. Objekt tvořila jednoduchá hmota krytá plochou železobetonovou střechou. Střídmému průčelí dominovalo vysoké podélné okno, jímž šlo vidět železobetonovou konstrukci schodiště. V místech dnešního vstupu do podchodu k objektu přiléhaly přízemní garáže pro poštovní vozy (Muzeum Těšínska)

Správa města

Správu Českého Těšína vykonávala zpočátku okresní politická správa, v jejímž čele byl dr. Josef Michálek. Sídlem okresního hejtmanství byl již zmíněný hotel Central, kde působil i okresní policejní referent a pohraniční celní úřad, sídlo okresního soudu bylo v budově měšťanské školy na Hasnerově ulici (dnes Sokola Tůmy). Nová budova městské radnice byla zprovozněna v roce 1929. Také okresní hejtmanství s okresním soudem, prokuraturou a četnickou stanicí začalo tehdy užívat nově postavenou budovu. Městskou správu převzal od 26. srpna 1920 Bohumil Klac, dříve tajemník obce Orlová, jeden z čelných funkcionářů Slezské matice osvěty lidové.

do jejího čela jmenován jako vládní komisař dr. Bohumil Bartoník, jeho dva náměstkové a sedmičlenná užití správní rada a příslušné komise. Od počátku roku 1921 do počátku roku 1923 vykonával funkci vládního komisaře Jindřich Štelovský, po něm Konstantin Petřík, ředitel zdejšího českého gymnázia. Později byly zakládány v Českém Těšíně další správní instituce a úřady, např. státní policejní úřad s expoziturami v Jablunkově a Karvině, daňový, poštovní a celní úřad, ředitelství státních lesů a statků atd. V roce 1923 byl starostou Českého Těšína zvolen Josef Koždoň, jenž tento post zastával až do roku 1938 a významnou měrou se zasloužil o jeho rozvoj.

Dan Gawrecki